

Samenwerken met alle ouders in de VVE

Inhoud

1	Inleiding	3
2	Wat is ouderbetrokkenheid?	4
3	Maatwerk voor ouders	5
3.1	Omgaan met diversiteit	5
3.2	Communiceren met alle ouders	5
3.3	Hoe kom je erachter wat ouders belangrijk vinden?	6
3.4	Hoe bereik je alle ouders	6
3.4.1	Laaggeletterde ouders	7
3.4.2	Vluchtelingenouders	8
3.4.3	Ouders met zorgen	10
3.4.4	Mannelijke opvoeders	11
4	Een gemeentebrede aanpak	12
4.1	Doelen aanpak ouders en vve	13
4.2	Samenwerken	13
4.3	Borging	13
5	Effectief samenwerken met ouders	15
5.1	Welke factoren spelen voor ouders een rol?	15
5.2	Welke programma's zijn effectief?	15
5.3	Wat weten we uit de praktijk?	16
5.4	Voorwaarden voor effectief samenwerken met ouders	16
5.5	Samenvattend	17
6	Competenties professionals	18
7	Gebruikte bronnen	20
	Bijlage: Overzicht programma's en aanpakken	22

1 Inleiding

Aanleiding

Ouderbetrokkenheid is een belangrijke succesfactor voor het bereiken van resultaten met voor- en vroegschoolse educatie (vve). Vve-voorzieningen kunnen het niet alleen, ook ondersteuning of verbetering van de opvoedingscontext in de thuisomgeving is gewenst. Als ouders thuis ook educatieve activiteiten met hun kinderen uitvoeren, veel praten met hun kind en belangstelling tonen voor wat een kind heeft meegemaakt op de voorschool en in de kleuterklassen, leidt dat tot hogere opbrengsten van vve. Dat vraagt om een gemeentebrede aanpak.

Door de coronamaatregelen hebben veel instellingen - kinderopvang en school - het idee dat ze ouders zijn 'kwijtgeraakt'. Lange tijd mochten ouders niet naar binnen, waardoor contacten op een laag pitje zijn komen te staan. Het opbouwen of herstellen van een vertrouwensrelatie met ouders vraagt juist nu (opnieuw) om een investering in ouders, zowel in tijd, aandacht als geld. Gemeenten kunnen daarbij helpen door subsidie en kennis over wat werkt beschikbaar te stellen aan vve-instellingen en door het faciliteren van kennisdeling en uitwisselen van expertise en ervaringen. Instellingen voor kinderopvang en onderwijs kunnen op die manier hun ouderbeleid herijken en nieuw leven inblazen.

Samenwerken met alle ouders

De grote vraag bij het realiseren van ouderbetrokkenheid is al jarenlang: hoe bereiken we alle ouders/opvoeders, dus ook degenen die niet uit zichzelf contact leggen? Hoe gaan we, ook met die ouders, de dialoog aan over wat vve voor kinderen kan betekenen en wat zij thuis kunnen doen? Hoe bouwen we een relatie op met ouders/opvoeders van kinderen voor wie vve zonder meer een waardevolle voorziening is?

Het accent in deze handreiking ligt daarom op het samenwerken met alle ouders, waarbij speciale aandacht uitgaat naar specifieke groepen ouders. Dus de ouders waar extra en andere inspanningen nodig zijn om ze te bereiken, om met ze in gesprek te gaan en ze ondersteuning te bieden waar nodig. Dat vraagt om maatwerk.

Kortom, het gaat om het ontwikkelen en uitvoeren van beleid voor ouders met kinderen tussen 0 – 6 jaar met speciale aandacht voor groepen ouders die niet gemakkelijk uit zichzelf 'over de drempel' komen.

Doel van de handreiking

Doel van deze handreiking is om het 'samenwerken met alle ouders' in de voor- en vroegschoolse educatie nog beter te realiseren, omdat dit ten goede komt aan de ontwikkeling van kinderen. De handreiking bevat praktische suggesties en materialen en actuele kennis die ontleend is aan wetenschappelijk onderzoek.

Doelgroep

De handreiking is geschreven voor gemeenten, kinderopvang en onderwijs die hun ouderbeleid vve verder willen ontwikkelen, willen herijken en/of willen actualiseren aan de hand van recente inzichten. Zo kunnen bijvoorbeeld gemeentelijke vve-werkgroepen inspiratie opdoen voor ouderbeleid om het partnerschap met ouders nog beter vorm te geven.

2

Wat is ouderbetrokkenheid?

Ouderbetrokkenheid is een breed begrip dat alleen al in de kinderopvang en het onderwijs kan verwijzen naar verschillende activiteiten, zoals het verrichten van hand- en spandiensten, inspraak van ouders, het bieden van een cognitief stimulerende thuissituatie, het bezoeken van ouderbijeenkomsten, bijwonen van kindbesprekingen etc.

Er zijn veel verschillende omschrijvingen en definities in omloop over ouderbetrokkenheid. In internationale onderzoeksliteratuur over ouderbetrokkenheid in het onderwijs komen we vaak de volgende indeling tegen:

1. Parenting: de voorwaardenscheppende rol van ouders, ouders creëren een ondersteunende thuisomgeving voor hun kind.
2. Communicating: effectieve communicatie school-ouder en ouder-school over schoolprogramma's en de voortgang van het kind.
3. Volunteering: het verrichten van vrijwilligerswerk door ouders in en om de school.
4. Learning at home: ouders krijgen handvatten voor het helpen van hun kind thuis bij het huiswerk en andere curriculumgerelateerde activiteiten, zoals besluiten nemen en planning.
5. Decision making and advocacy: formele ouderparticipatie, zoals in de MR.
6. Collaborating with the community: ouders krijgen informatie over bijvoorbeeld gezondheid, cultuur, recreatie, maar ook over bijvoorbeeld naschoolse programma's.¹

De twee soorten ouderbetrokkenheid die veel effect hebben op de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen zijn: Parenting en Learning at home. Sommige onderzoekers hanteren voor deze vormen van ouderbetrokkenheid de term thuisbetrokkenheid. Deze thuisbetrokkenheid is de sterkste voorspeller van leerresultaten van kinderen. Andere vormen van ouderbetrokkenheid kunnen samenhangen met leerprestaties van kinderen, maar vertonen geen rechtstreeks verband.

Het blijkt dat de rolopvattingen van ouders en de mate waarin ze zichzelf competent achten beide een positief verband hebben met ouderbetrokkenheid.²

¹ Epstein (2001).

² Hooegeveen & Schilder (2016).

3 Maatwerk voor ouders

We horen het nogal eens: 'We organiseren van alles voor ouders, maar ze komen niet'. Dat is natuurlijk zonde van de energie en heel frustrerend. Maar is bekend waarom ouders niet komen? Heeft het te maken met de manier waarop je contact zoekt en bereik je ze niet met de gebruikte communicatiekanalen? Is het de activiteit zelf die ouders niet of minder aanspreekt? Of is het tijdstip onhandig? Dat kunnen allemaal redenen zijn. Samenwerken met ouders begint dus bij: ken uw ouders.

Sommige ouders zoeken uit zichzelf niet zo gemakkelijk contact met de kinderopvang of school. Dat kan verschillende oorzaken hebben: mensen die de Nederlandse taal niet spreken en/of de Nederlandse cultuur niet kennen; laaggeletterden die de weg in het Nederlandse systeem niet goed weten; mensen die te veel aan hun hoofd hebben, zoals armoede, schulden, twee banen om rond te kunnen komen, groot gezin in een klein huis; vaders die zich niet aangesproken voelen door de kinderopvang en het onderwijs et cetera. Ook ouders die wel in beeld zijn, voelen zich misschien niet altijd goed gehoord en gezien of krijgen misschien het idee dat zij het thuis niet goed doen en bewaren daarom liever wat afstand.

3.1 Omgaan met diversiteit

Voor professionals is het belangrijk dat zij elke ouder onbevooroordeeld tegemoet treden en dat zij zich bewust zijn van beelden die zij over bepaalde groepen ouders hebben. Voor ouders is het van belang te weten wat zij kunnen verwachten van professionals en wat professionals van ouders verwachten. Ouders en professionals kunnen nog beter samenwerken als zij van elkaar weten hoe ze tegen zaken aankijken en wat zij belangrijk vinden bij de opvoeding van kinderen. Hoe denken professionals en ouders eigenlijk over

culturele diversiteit, samenspelen, hoofddoekjes, het geloof, kleur, seksuele voorkeur, zwarte pietten, buiten spelen, voeding, noem maar op? Hoe heeft dit (soms onbewust) effect op hoe ze de kinderen benaderen? Hetzelfde geldt voor ouders. Wat is de gezinscultuur en waarom zijn bepaalde zaken zo belangrijk?

Pas als een team binnen de kinderopvang of het onderwijs en ook de gemeente zich bewust is van verschillende visies en ideeën over diversiteit, kun je daar actief mee aan de slag gaan. Het verkennen van opvattingen over diversiteitsvraagstukken binnen een team en het leren open te staan voor allerlei ouders kan onder meer met deze kaartenset:

■ [Kaartenset We zijn samen verschillend - A4.pdf \(anadelbarrio.nl\)](#).

3.2 Communiceren met alle ouders

Samenwerken met alle ouders start met het in beeld brengen van de ouders om wie het gaat. Wat vinden de diverse groepen ouders belangrijk, hoe kun je ze het best bereiken, op welke manier willen ze betrokken worden etc. De wensen, behoeften en mogelijkheden van verschillende groepen ouders vormen altijd het uitgangspunt van effectief ouderbeleid. Zo blijkt bijvoorbeeld dat de drempel naar school hoger is voor ouders met een lagere sociaal-economische status en een lager opleidingsniveau.³ Laagopgeleide ouders ervaren de communicatie nogal eens als eenrichtingsverkeer, waarbij de school weinig interesse toont in hun opvattingen en wensen, waardoor het risico bestaat dat zij zich terugtrekken.⁴ De mogelijkheden voor ouders met een lage opleiding om hun kind te ondersteunen, zijn dan ook nog eens kleiner.⁵ Zij hebben doorgaans een minder flexibele baan, beschikken over minder schoolse kennis en vaardigheden en hebben minder middelen voor professionele

³ Desforges & Abouchaar (2003).

⁴ Lusse (2013).

⁵ Hoover-Dempsey & Sandler (1997).

Maatwerk voor ouders

ondersteuning, zoals huiswerkbegeleiding.⁶

Als je dat niet weet, ontstaan misverstanden. Als ouders nooit op ouderbijeenkomsten verschijnen, kun je misschien denken dat zij geen belangstelling hebben voor de kinderopvang / school en wat hun kind daar meemaakt. Maar wat als de betreffende ouder zelf nogal negatieve ervaringen heeft met school en daardoor dergelijke bijeenkomsten mijdt? Of misschien moet werken op het tijdstip van de bijeenkomst? Of heel lastig oppas kan vinden?

3.3 Hoe kom je erachter wat ouders belangrijk vinden?

In de eerste plaats door contact te leggen, oprechte belangstelling te tonen en een open houding te hebben zonder vooroordelen. Dat is niet zo eenvoudig, maar daar begint het wel. Welke beelden hebben jullie over bepaalde groepen ouders en kloppen die wel? Het loont de moeite om die te bespreken als team.

Een handige manier om erachter wat ouders willen is het 'welkom-gesprek'. Daarin kun je nagaan hoe ouders het liefst op de hoogte gehouden willen worden over hun kind en via welke kanalen je ze kunt bereiken. Ook kun je in dit gesprek nuttige informatie krijgen over hoe het kind thuis is, hoe je het kind het best op zijn of haar gemak kunt stellen etc. En omgekeerd kun je vertellen wat je van ouders verwacht en waarom het belangrijk is om samen te werken als instelling en ouders.

Huisbezoeken zijn ook heel effectief om ouders beter te leren kennen. Je spreekt ze in hun eigen omgeving en dat kan ervoor zorgen dat ouders zich meer op hun gemak voelen. Professionals zien bij een huisbezoek de interactie tussen opvoeders en kinderen en krijgen een beeld van de thuisomgeving. Zij kunnen samen met de ouder een activiteit uitvoeren die kinderen graag doen. Ouders zien dan hoe pedagogisch professionals de ontwikkeling van hun kind(eren) spelenderwijs stimuleren. En zij kunnen desgewenst hun hart even luchten, zorgen delen, tips uitwisselen. Kortom, huisbezoeken kunnen bijdragen aan een warm contact met ouders én kinderen. Ook kan het problemen van ouders

blootleggen, bijvoorbeeld op het gebied van armoede of laaggeletterdheid. Maar houd er rekening mee dat niet alle ouders een bezoek op prijs. Schaamte, bijvoorbeeld over woonomstandigheden, armoede, laaggeletterdheid, kan soms de reden zijn dat ouders een bezoek afhouden. In dat geval is het belangrijk om met de ouder op 'neutraal' terrein af te spreken.

Voor het inventariseren van wensen en behoeften van een grote groep ouders kan een vragenlijst nuttig zijn. Die is natuurlijk minder geschikt voor laagtaalvaardige ouders. Bij het gebruik van online vragenlijsten moeten kinderopvang en scholen rekening houden met ouders die minder digitaal vaardig zijn.

Het is na het eerste contact uiteraard van belang om te blijven investeren in een vertrouwensrelatie met ouders en ervoor te zorgen dat zij zich welkom blijven voelen, dat zij geen drempels ervaren en het durven te zeggen als zij zich ongemakkelijk voelen.

3.4 Hoe bereik je alle ouders

In de bundel 'De stem van de ouders' kun je lezen hoe je er als professional in de kinderopvang of het onderwijs voor kunt zorgen dat je alle ouders in beeld krijgt en afstemt op hun behoeften. Ook het voortgezet onderwijs en het mbo komen in deze publicatie aan bod. Samenwerken met ouders is maatwerk, waarbij de sensitiviteit van de professional een grote rol speelt. Professionals kunnen er voor zorgen dat ouders zich competentier voelen, bijvoorbeeld door ideeën uit te wisselen en voor te doen hoe je kinderen thuis en op school adequaat kunt ondersteunen. Daarnaast hebben ouders ook veel belangrijke informatie over hun kind, die ze graag met professionals willen delen. Die informatie goed inzetten voor de ontwikkeling van het kind is een belangrijk onderdeel van een succesvolle samenwerking tussen ouders en school. De bundel bestaat uit artikelen waarin verschillende auteurs beschrijven hoe je de 'stem van de ouder' beter kunt horen.

■ [Sardes Special 22 - De stem van ouders voor succesvolle samenwerking - Sardes](#)

⁶ Hoover-Dempsey et al. (2005).

Maatwerk voor ouders

Hieronder gaan we in op groepen ouders die onderdeel uit kunnen maken van de doelgroep voor vve: laaggeletterde ouders, vluchtelingenouders, ouders met zorgen en mannelijke opvoeders van vve-peuters. Onder de doelgroep voor vve bevinden zich relatief veel laaggeletterde ouders. Bij de keuze voor aanpakken en programma's is het belangrijk om rekening te houden met mogelijke drempels die deze ouders ervaren. Om die reden krijgt deze groep hieronder veel aandacht.

3.4.1 Laaggeletterde ouders

Ongeveer 1,3 miljoen Nederlanders tussen de 16 en 65 jaar zijn laaggeletterd.⁷ Dat betreft 1 op de 9 ouders. Laaggeletterde ouders zullen niet snel bij een eerste contact melden dat zij moeite hebben met lezen en schrijven, omdat zij zich ervoor schamen. Het is daarom zaak om hier alert op te zijn bij de intake. Wat kenmerkt laaggeletterde ouders? In vergelijking met niet-laaggeletterde ouders blijkt dat ze vaker laagopgeleid zijn, vaker geen betaald werk hebben, vaker een migratieachtergrond hebben en vaker met hun kind een andere taal spreken dan Nederlands. Let op: andersom geldt dit uiteraard niet, dus ouders die thuis een andere taal spreken hoeven absoluut niet laaggeletterd te zijn. Laaggeletterde ouders blijken verder minder vaak voor te lezen dan niet-laaggeletterde ouders. Ze gaan ongeveer even vaak als andere ouders met hun kinderen naar de bibliotheek. Kinderen die opgroeien in gezinnen met laaggeletterde ouders presteren minder goed op taal dan kinderen die opgroeien in hooggeletterde gezinnen, waarbij de sociaal-economische status van het gezin en de geboden leesopvoeding een deel van deze relatie verklaren.⁸

Naast de genoemde gezinskenmerken (laagopgeleid, migratieachtergrond enz.) kunnen ook andere factoren van invloed zijn op de leesopvoeding van kinderen van laaggeletterde ouders. Het kan bij laaggeletterde ouders te maken hebben met ontbrekende motivatie,

negatieve leeservaringen, een negatief zelfbeeld of schaamte, maar wellicht ook om het ontbreken van een stimulans uit de omgeving. Het thuis aanbieden van leesopvoeding is even belangrijk voor de taalprestaties van kinderen in laaggeletterde gezinnen als voor de taalprestaties van kinderen in hooggeletterde gezinnen.

Kinderopvang en onderwijs kunnen een belangrijke rol vervullen bij het stimuleren van leesopvoeding thuis. Kurvers & Van Steensel (2022) onderzochten de barrières voor deze groep ouders bij het ondersteunen van de leesopvoeding van hun kinderen en vonden deze vier drempels:

1. Opvattingen van ouders (voelen zich niet toegerust)
2. Toepassing van programmastrategieën (lastig voor laagopgeleide ouders)
3. Niveau van taalvaardigheid en geletterdheid bij ouders (zelf lezen is een belemmering)
4. Gezinsomstandigheden (tijd en energie)⁹

Zij beschrijven drie soorten aanpakken om deze drempels te slechten.

1. Empowerment door maatwerk

Dat laaggeletterde ouders zich niet competent voelen om de (geletterde) ontwikkeling van hun kinderen te ondersteunen, betekent niet dat zij dat niet kunnen. Ook zij kennen verhalen, liedjes en grapjes en de geschiedenis van hun familie en van hun kind. Professionals kunnen ouders laten zien dat zij genoeg middelen hebben om hun kind te ondersteunen. Dat vraagt om een andere aanpak dan die nu in veel programma's zit. Er is een adaptieve aanpak nodig die voortbouwt op wat ouders zelf inbrengen en die Toegesneden is op individuele behoeften, de persoonlijke geschiedenis en taalsituatie. Professionals sluiten aan bij de leefwereld van ouders en kind en maken gebruik van thuistaal.

⁷ Stichting Lezen (2017).

⁸ Notten & De Wijs (2017).

⁹ Kurvers & Van Steensel (2022).

Maatwerk voor ouders

2. Kind en materiaal als trigger

Het gebruik van materialen die automatisch reacties bij kinderen oproepen is een bruikbare werkwijze, ook voor laaggeletterde ouders. Denk aan 'praatplaten' waarop een aantal samenhangende scènes is afgebeeld zonder tekst. Deze verleiden kinderen om taal te gebruiken en zijn daarin effectiever dan alleen voorlezen. Een bijkomend voordeel van praatplaten (en tekstloze prentenboeken) is dat ouders met een migratieachtergrond de activiteiten ook uit kunnen voeren in hun eigen taal.

3. De technologie als trigger

Laaggeletterde ouders help je niet door te zeggen dat ze hun kind moeten voorlezen. Wel kun je ze wijzen op digitale prentenboeken. Kinderen en ouders kunnen samen plezier beleven aan de prentenboeken die kinderen ondersteunen in de ontwikkeling van hun woordenschat en taalbegrip. Voor kinderen die (bijna) aan leren lezen toe zijn (en wellicht ook voor laaggeletterde ouders) kan het interessant zijn te kijken naar boeken waarbij de voorgelezen woorden of zinnen synchroon met het voorlezen oplichten.

Kurvers & Van Steensel constateren dat het samenstellen van programma's met meer gepersonaliseerde activiteiten die ouders meer zeggenschap en zelfvertrouwen geven, niet kan zonder de inbreng van ouders.

■ [final - rapportage VVE \(lezenenschrijven.nl\)](#)

3.4.2 Vluchtelingenouders

Voor veel vluchtelingenouders is alles aan het Nederlandse opvang- en onderwijsstelsel nieuw. Zij zijn min of meer per toeval in Nederland terechtgekomen, hebben geen voorkennis van het reilen en zeilen hier en beschikken niet over een uitgebreid netwerk van familieleden en landgenoten die hen kunnen informeren. Het is daarom extra belangrijk dat deze ouders zich welkom voelen op de peuterspeelzaal of op school. Wat kunnen kinderopvang en onderwijs voor deze ouders betekenen?

- Ruimte geven aan de eigen taal: actief uitdragen dat ouders die het Nederlands niet machtig zijn elkaar kunnen helpen in de eigen taal, en op de groep de eigen taal mogen spreken met hun kind.
- Ontmoetingen creëren: een ruimte waar ouders kunnen binnenlopen en elkaar en de professionals kunnen ontmoeten voor een gesprek, ook zonder afspraak.
- Wennen op de groep: ouders zo veel tijd geven als nodig is om met hun kind te wennen. Het inschakelen van meer ervaren ouders uit hetzelfde land en het inrichten van een gezellige ontmoetingsruimte kunnen helpen om de overgang te vergemakkelijken.
- Foto's, filmpjes en dagkaarten met pictogrammen gebruiken om ouders de dagelijkse gang van zaken op de groep te laten zien.
- Bij de dagelijkse terugkoppeling is gebruik maken van beeldmateriaal heel effectief.
- Door ouders uit te nodigen op de groep, bijvoorbeeld bij de start of de afsluiting van een thema, krijgen zij een beeld van hoe de professionals te werk gaan en hoe zij daar thuis bij kunnen aansluiten.
- Activiteiten zoals een spelletjesmiddag, een gezamenlijke boswandeling of een uitje naar de bibliotheek zijn geschikt om deze ouders meer zicht te geven op wat er op de peuterspeelzaal of in de kleutergroep gebeurt en hoe zij daarbij een rol kunnen spelen.

■ [Vluchtelingenkinderen - 4 brochures - Sardes](#)

Maatwerk voor ouders

3.4.3 Ouders met zorgen

Soms hebben ouders zoveel zorgen dat ze zich niet in staat voelen om een competente opvoeder te zijn.¹⁰ Gezinnen met geldzorgen hebben ook vaak andere problemen, bijvoorbeeld stress en een slechte gezondheid. Dat werkt negatief uit op het welbevinden en de ontwikkeling van kinderen in een gezin. Alleen daarom al is het belangrijk om deze kinderen en hun ouders goed in beeld te krijgen en te ondersteunen. Aandacht en het zoeken naar oplossingen voor andere zaken zullen dan in eerste instantie belangrijker zijn dan ouders aan te moedigen om thuis voor te lezen of naar de bibliotheek te gaan.

Hoe krijg je deze ouders in beeld? Het signaleren van armoede en daarmee samenhangende problemen vraagt om alertheid bij kinderopvang en scholen. Problemen zullen zelden in een kennismakingsgesprek aan de orde komen. Ouders die in armoede leven zullen daar immers niet mee te koop lopen. Het opbouwen van een relatie met kinderen, jongeren en ouders en het leren kennen van de achtergrond van gezinnen is daarom een voorwaarde om armoede bespreekbaar te maken.

Ouders in armoede hebben moeite met het betalen van de kosten die het opgroeien van hun kind met zich mee brengen en zijn niet altijd op de hoogte van de financiële ondersteuning die zij kunnen krijgen en van wie hen daarbij kan helpen. Als kinderopvang en scholen hun ouders actief informeren, zullen zij wellicht meer gebruik maken van bestaande regelingen. Ouders die financiële steun van fondsen krijgen, geven aan positiever te zijn over hun leven en meer rust en zelfvertrouwen en minder stress te ervaren.

In een handreiking over omgaan met armoede, geschreven voor het onderwijs is o.a. een signaleringslijst opgenomen die laat zien waar je op moet letten om ouders in armoede te herkennen.

Ook staan er tips in voor het omgaan met deze ouders en hoe je ze kunt ondersteunen bij het vinden van oplossingen, bijvoorbeeld:

¹⁰ Bucx, Eggink & Klerk (2023).

Herkennen

- Wees op verschillende contactmomenten (in de klas, lunchpauzes, gymles, wandelgangen en schoolreizen) alert op signalen van armoede.
- Realiseer je dat armoede soms niet zichtbaar is omdat gezinnen veel offers brengen om hun kind geen uitzondering te laten zijn (en dus toch dure schoenen kopen).
- Gebruik signalen over problemen thuis als aanknopingspunt om geldzorgen bespreekbaar te maken.
- Bespreek bij twijfel signalen met een andere leraar, directeur, gymleraar, conciërge of zorgprofessional voor je met een leerling of ouder in gesprek gaat.

Bespreken

- Toon je eigen gevoel, zeg bijvoorbeeld: 'Ik zie iets en vind het lastig om erover te beginnen'.
- Benoem concreet wat je ziet en wees daarbij vragend en betrokken en niet veroordelend.
- Wees geïnteresseerd in hoe de ander dit ervaart en check of je de leerling of ouder goed begrijpt.
- Voorkom dat ouders zelf hun situatie moeten aankaarten en vraag 'Er zijn veel gezinnen met grote financiële problemen, waardoor kinderen in de knel komen. Is dat bij u misschien het geval?'

Meedenken met ouders

- Luister goed naar wat de ouder wil en realiseer je dat het uiteindelijk aan de ander is of hij/zij gebruik maakt van de aangereikte suggesties.
- Verwijs ouders door naar de zorgprofessional in de school die hen kan ondersteunen bij financiële vergoedingen voor schoolkosten en hen zo nodig kan helpen bij het zoeken naar steun buiten de school (verwijzing naar schuldsanering, voedselbank, budgetmaatjes etc.).
- Volg ouders die je doorverwezen hebt naar hulp enige tijd en zoek oplossingen als er iets is dat de ouders belemmert om de stap naar deze hulp te zetten.
- Vraag een zorgprofessional proactief contact te zoeken met ouders waarvan je denkt dat zij steun kunnen gebruiken.

Maatwerk voor ouders

- [Projectbeschrijving - Hogeschool Rotterdam](#)
- [handreiking-omgaan-met-armoede-op-scholen.pdf \(hogeschoolrotterdam.nl\)](#)
- [Kinderen en armoede: Wat kun jij doen? | Augeo Foundation](#)
- [Armoede | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](#)

3.4.4 Mannelijke opvoeders

Mannen, dus ook vaders van kinderen die we krijgen, ervaren nogal eens dat professionals in de kinderopvang en het onderwijs zich vooral op moeders richten. Uiteraard is er geen blauwdruk voor het betrekken van vaders. Elke ouder is anders en heeft andere wensen en behoeften. Maar de volgende tips kunnen behulpzaam zijn om ook met vaders in contact te komen:

- Zorg dat een uitnodiging ook mannen bereikt en aanspreekt, zowel in taal als beeld. Nodig nadrukkelijk ook vaders uit.
- Ga dus met vaders in gesprek over hun wensen en behoeften.
- Veel mannen hebben een fulltime baan, houd daarom rekening met hun werktijden bij het plannen van gesprekken en activiteiten.
- Betrek mannen bij het bedenken van een activiteit, dan is de kans groter dat zij eraan deelnemen.
- Weet welke beroepen vaders hebben en schakel ze in bij activiteiten.
- Houd rekening met culturele achtergrond. Soms is een aparte bijeenkomst (of deel van een bijeenkomst) met mannen handiger dan een gemengde bijeenkomst. Vraag aan vaders wat zij willen.
- Vermijd stereotiepe denkbeelden, zoals 'mannen houden van bier en voetbal'.
- En de belangrijkste: mannen willen gezien en erkend worden als belangrijke opvoeders.

- [Hoe betrek je als organisatie ook mannelijke opvoeders? - Sardes](#)
- [Vaders met een migratieachtergrond zijn nog weinig in beeld. In deze publicatie komen ze aan het woord: \[www.kis.nl/publicatie/als-vader-je-kind-opvoeden-de-superdiverse-samenleving\]\(http://www.kis.nl/publicatie/als-vader-je-kind-opvoeden-de-superdiverse-samenleving\)](#)

4 Een gemeentebrede aanpak

Gemeenten kunnen, samen met relevante partners uit kinderopvang, onderwijs, opvoed-ondersteuning en bibliotheek, een belangrijke rol spelen bij het samenwerken met ouders in de vve. De gemeente is regievoerder en subsidieverlener. Dat houdt in dat de gemeente zorg draagt voor een gezamenlijke visie op ouders, zicht heeft op het aanbod, budget ter beschikking stelt en afspraken maakt met maatschappelijke partners over de uitvoering van het gemeentelijk ouderbeleid. Door vervolgens de relevante partijen geregeld bij elkaar te brengen op het thema ouders kan samenwerking en ontschotting tussen de sectoren welzijn, jeugdzorg, onderwijs en kinderopvang tot stand komen. De gemeente speelt ook indirect een rol bij het samenwerken met ouders, namelijk door de voorwaarden te scheppen voor goed ouderschap. Dat kan via armoedebeleid, schuldhulpverlening, doorverwijzing naar jeugdzorg etc.

Regie voeren op ouderactiviteiten in de gemeente

Een gezamenlijke en gemeentelijke aanpak is van belang. Het komt nogal eens voor dat er van alles is voor ouders, maar dat het overzicht ontbreekt. Wat is er voor wie en waar? Welk aanbod is er voor ouders in de gemeente in de wijk, bij de kinderopvang en op school om een taalrijke thuisomgeving te stimuleren? Komt dat tegemoet aan wensen en behoeften? En hoe kunnen ouders het aanbod vinden? De gemeente kan bij ouders en professionals in verschillende wijken in de gemeente nagaan wat wel en niet werkt in de specifieke wijkcontext om een taalrijke thuisomgeving te stimuleren en vaardigheden van ouders te versterken (afhankelijk van de gemeentelijke doelen voor ouderbeleid). Daarbij kunnen verbindingen worden gelegd tussen vve en het gemeentelijke aanbod om de basisvaardigheden van laaggeletterde ouders te versterken.

Een gemeentebrede aanpak

Voorwaarden scheppen voor samenwerken met ouders

Als een ouder veel stress heeft, bijvoorbeeld door gebrek aan geld, slechte huisvesting, laag-geletterdheid of werkloosheid, zal communicatie met de peuterspeelzaal of school en het thuis uitvoeren van educatieve activiteiten met een kind wellicht geen prioriteit hebben. In dat geval is een ouder meer gebaat bij hulp en ondersteuning op andere gebieden en zijn andere professionals nodig, zoals bijvoorbeeld maatschappelijk werk of een schuldhulpverlener. Zodat er letterlijk en figuurlijk meer ruimte is en een ouder zich weer in staat voelt om ook opvoeder te zijn.

De gemeente kan ondersteuning van deze ouders faciliteren door bijvoorbeeld een sociale kaart van de wijk en/of de gemeente samen te stellen en deze beschikbaar te stellen aan professionals. Daardoor kunnen professionals bij het signaleren van problemen bij ouders op een goede manier doorverwijzen.

■ [Factsheet Gemeentelijk ouderbeleid | GOAB](#)

■ [En nu ... de ouders! - Sardes](#)

4.1 Doelen aanpak ouders en vve

Het is zaak om met elkaar, dus de gemeente en de samenwerkende partners, te bepalen met welk doel je ouderbeleid wilt voeren. Wil je vooral doelen bij kinderen bereiken en bijvoorbeeld de inzet van vve effectiever maken? Gaat het dan om de ontwikkeling van kinderen in het algemeen of specifiek om de taalontwikkeling? Vind je het ook belangrijk om doelen bij ouders te bereiken, zoals bijvoorbeeld meer kennis en beter begrip van het Nederlandse systeem van kinderopvang en onderwijs, ouders in contact brengen met andere ouders, praten over opvoeding, ouders uit hun isolement halen etc.? Of wil je ouders stimuleren om zich basisvaardigheden eigen te maken, zodat zij hun kinderen adequate ondersteuning kunnen bieden bij het opgroeien?

4.2 Samenwerken

De gemeente en de vve-instellingen zijn de kernpartners bij het samenwerken met alle ouders in de vve. Maar daarnaast spelen andere organisaties een rol. Denk bijvoorbeeld aan de bibliotheek en organisaties die zich bezig houden met opvoedondersteuning. Voorts is van belang dat zowel binnen een gemeentelijk apparaat als tussen verschillende organisaties en voorzieningen schotten worden weggehaald.

Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid

Ouders die moeite hebben met basisvaardigheden geven dat vaak van generatie op generatie door. Hierdoor ontstaat de cyclus van laaggeletterdheid. Stichting Lezen en Schrijven, Stichting Lezen en de KB nationale bibliotheek werken met gemeenten aan het doorbreken van die cyclus. Eind 2024 moeten Nederlandse gemeenten een regierol vervullen bij het terugdringen van laaggeletterdheid. Netwerksamenwerking van partners uit verschillende domeinen is hierbij essentieel.

■ <https://www.lezenenschrijven.nl/wat-doen-wij/oplossing-voor-je-vraagstuk/de-gezinsaanpak-van-laaggeletterdheid>

■ [Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid | Bnetwerk \(bibliotheeknetwerk.nl\)](#)

4.3 Borging

Heel vaak zijn initiatieven afhankelijk van enthousiaste personen. Daar is niks mis mee, maar je wilt natuurlijk niet dat alles wat opgebouwd is, weer verdwijnt op het moment dat er een personeelwisseling is. Ook zou het jammer zijn als het ouderbeleid geheel en al afhankelijk is van tijdelijke financiering. Daarom is het belangrijk dat er van begin af aan aandacht is voor borging van het gemeentelijk ouderbeleid.

Maatwerk voor ouders

Om te zorgen dat het samenwerken met ouders niet van de agenda verdwijnt, kan de gemeente een aparte werkgroep ouderbeleid inrichten, bestaande uit partijen die te maken hebben met ouders. Denk aan vertegenwoordigers van kinderopvang, onderwijs, bibliotheek, welzijn en misschien ook wel vanuit armoedebeleid, inburgering en NT2-organisaties. Daarnaast kan ouderbeleid vast op de agenda staan van LEA- of VVE-werkgroep, zowel op bestuurlijk als op uitvoerend niveau.

Regelmatige deskundigheidsbevordering van pm'ers, leerkrachten en opvoedprofessionals op het gebied van omgaan met ouders is van groot belang. Inzichten veranderen, kennis zakt weg, maar ook zijn er wijzigingen in personeel. Professionalisering via trainingen, cursussen, studiedagen en vooral training on the job en intervisie voorkomt dat het onderwerp ouders wegzakt en zorgt ervoor dat nieuwe inzichten hun weg vinden naar de praktijk. Ten slotte is geld een belangrijk middel om het onderwerp bij de instellingen op de agenda te houden.

■ En nu ... de ouders! - Sardes

5

Effectief samenwerken met ouders

Er is in de afgelopen jaren behoorlijk wat onderzoek gedaan naar ouderbetrokkenheid.¹¹ De meeste onderzoeken melden slechts kleine tot middelgrote positieve effecten van ouderbeleid.¹² En ook blijken de effecten meestal op lange termijn niet meer aanwezig. Dat wil niet zeggen dat ouderbeleid niet werkt, maar vooral dat we veel niet weten, omdat daar geen gedegen onderzoek naar is gedaan. Wat wel bekend is uit onderzoek, kunnen gemeenten, kinderopvang en onderwijs helpen bij het maken van keuzes. Allereerst is het belangrijk om kennis te hebben van factoren die een rol spelen voor ouders om al dan niet actief te zijn bij vve. Ook de keuze voor een programma en de wijze van uitvoering kan bepalend zijn voor de opbrengsten. Als je weet welke factoren een goed ouderprogramma zou moeten omvatten, kun je dit als gemeente bijvoorbeeld opnemen in de subsidievoorwaarden.

5.1 Welke factoren spelen voor ouders een rol?

Uit een groot aantal onderzoeken blijkt dat de volgende factoren bepalen of een ouder wel of niet betrokken wil/kan zijn:

- Competenties van ouders: geloof in eigen kunnen, inhoudelijke kennis/vaardigheden en kennis die zij hebben van het schoolsysteem.
- Rolopvatting van ouders: wat hoort volgens hen bij de verantwoordelijkheid van de kinderopvang/school en wat bij de verantwoordelijkheid thuis.
- Eigen ervaringen van ouders met leren en hun eigen school.
- Wensen en behoeften van ouders.

- Opvatting over het nut van ondersteuning thuis en de invloed van ouders op het leren.
- Perceptie die ouders hebben van de uitnodigende houding van de kinderopvang/ school.
- Ambities en verwachtingen voor het kind.
- Plezier in betrokkenheid.
- Mogelijkheden: tijd, energie, communicatiemiddelen.

Niet voor niets staat het geloof in eigen kunnen bovenaan. Het loont om te investeren in het gevoel van competentie van ouders, want dit vertoont een sterk verband met de mate waarin zij hun kinderen thuis ondersteunen.

5.2 Welke programma's zijn effectief?

Juist in de eerste levensjaren maakt een stimulerende rol van ouders het verschil. Daarom zijn er gezinsgerichte programma's voor ouders met jonge kinderen tot 6 jaar. Die zijn vooral bedoeld voor laagopgeleide ouders. Een aantal daarvan is erkend door het Nederlands Jeugdinstituut (Nji) in de databank Effectieve Jeugdinterventies.¹³ Dat wil zeggen dat ze goed onderbouwd zijn of dat de effectiviteit rechtstreeks is gebleken uit onderzoek. Het gaat om: Instapje, Opstapje, VVE Thuis en VoorleesExpress.

In de bijlage staan programma's en aanpakken beschreven. Deze kunnen niet allemaal uit het goa-budget bekostigd worden. Criterium voor bekostiging vanuit GOAB voor 0-6 jarigen is: er moet een directe relatie zijn met vve. Dus deze programma's moeten onderdeel uitmaken van het vve-beleid en -uitvoering in de gemeente.

¹¹ Onder andere gebaseerd op het theoretisch model van Hoover-Dempsey, Walker, Jones & Reed, 2002.

¹² Dit hoofdstuk is grotendeels gebaseerd op een overzichtsartikel over ouderbetrokkenheid van Anne Luc van der Vegt (2022), zie: [Ouderbetrokkenheid en onderwijskansen | Onderwijskennis](#); op onderzoek van Kohnstamm Instituut (2022), zie: [Wat werkt in het betrekken van laagopgeleide NT1- en NT2-ouders bij de ontluikende geletterdheid van hun kinderen? | Kohnstamm Instituut](#) en op: Desforges & Abouchar (2003).

¹³ De databank Effectieve Jeugdinterventies van het Nederlands Jeugdinstituut bevat programma's voor hulp bij opgroeien en opvoeden. Deze interventies zijn door een onafhankelijke erkenningscommissie beoordeeld en erkend als 'goed onderbouwd' of 'effectief'. [Wat is ouderbetrokkenheid? | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](#)

Effectief samenwerken met ouders

Wat weten we uit onderzoek over de effectiviteit van programma's?

- Het is belangrijk om een inhoudelijke focus te kiezen, afgestemd op de doelgroep. Vooral programma's met een gericht en afgebakend aanbod hebben effect. Zo zijn programma's die expliciet gericht zijn op geletterdheid effectiever dan programma's waarmee ook andere vaardigheden worden gestimuleerd.
- Voorleesprogramma's blijken veel resultaat op te leveren. Voorleesactiviteiten, maar ook andere ouder-kind interacties (zoals spel) positief kunnen bijdragen aan de taalontwikkeling van kinderen.
- Programma's die op één locatie zijn uitgevoerd (op school óf thuis) zijn effectiever dan programma's die op verschillende locaties zijn uitgevoerd.
- Gezinsgerichte programma's die de mogelijkheid bieden om te differentiëren en activiteiten af te stemmen op behoeften en voorkeuren van kinderen en ouders, lijken grotere effecten te hebben dan programma's die dat niet bieden.

■ [Ouderbetrokkenheid | GOAB](#)

■ [Factsheet Gemeentelijk ouderbeleid | GOAB](#)

5.3 Wat weten we uit de praktijk?

Uit een recent onderzoek¹⁴ waarbij ook professionals en ouders zijn gevraagd naar hun ervaring met gezinsgerichte taalontwikkelingsprogramma's komen de volgende aanbevelingen naar voren:

- Bevorder betrokkenheid en bewustwording en houd rekening met verwachtingen van ouders.
- Zorg voor verbinding en relatie tussen professionals en ouders, en tussen ouders en kinderen.
- Sluit aan bij de thuissituatie en waardeer ouders als belangrijke kennisbron.
- Werk aan zelfvertrouwen van ouders.
- Maak ruimte voor meertaligheid.
- Zet in op het aanleren van strategieën en activiteiten die passen bij de doelgroep (zoals voldoende tijd maken voor taalactiviteiten en samen plezier beleven met taalactiviteiten).

5.4 Voorwaarden voor effectief samenwerken met ouders

Telkens weer komt naar voren dat hoge verwachtingen en aspiraties die ouders van hun kinderen hebben het sterkste effect hebben op de ontwikkeling van kinderen. Dat lijkt zo langzamerhand een open deur en is een moeilijk te beïnvloeden voorwaarde, maar het loont de moeite om ouders te overtuigen van het nut van hoge verwachtingen.

Het belang van thuisbetrokkenheid lijkt niet af te nemen als kinderen ouder worden, maar de vorm waarin het effectief is wel. Directe betrokkenheid, zoals begeleiden bij het leren, lijkt het meest gunstig te werken bij jongere kinderen. Effectieve activiteiten zijn dan bijvoorbeeld samen lezen, bezoek aan bibliotheek, educatieve spelletjes doen met cijfers en letters, rijmen en zingen. Voor oudere kinderen zijn belangstelling voor en gesprekken over school belangrijk. Ook aanmoediging en ondersteuning door ouders zijn belangrijk voor kinderen in het basis- en voortgezet onderwijs.

Ouders zijn een waardevolle bron van ervaringskennis. Het (h)erkennen daarvan door professionals vergroot de self-efficacy van ouders (het vertrouwen in het eigen kunnen) en de deelnamebereidheid van ouders.

¹⁴ [Wat werkt in het betrekken van laagopgeleide NT1- en NT2-ouders bij de ontluikende geletterdheid van hun kinderen? | Kohnstamm Instituut](#)

Maatwerk voor ouders

5.5 Samenvattend

Wat werkt en moet dus altijd deel uitmaken van samenwerken met ouders? Uit de literatuur en de praktijkvoorbeelden zijn de volgende uitgangspunten af te leiden:

- Het team is zich bewust van beelden over ouders en van eventuele vooroordelen.
- Samenwerken met ouders start met contact maken, oprechte belangstelling, respect voor ouders, vertrouwen winnen.
- In een kennismakingsgesprek bespreken de professionals de wederzijdse verwachtingen met ouders.
- Professionals maken ouders bewust van het belang van wat zij thuis kunnen doen: spelen, meenemen naar bibliotheek, speeltheek, taal bij routines, belang van eigen taal, voorlezen.
- Tegelijkertijd houden professionals rekening met omstandigheden van ouders, bijvoorbeeld armoede-problematiek, zorgen, twee banen, groot gezin.
- Ook houden zij rekening met specifieke kenmerken van ouders. Programma's die zijn ontwikkeld voor bepaalde doelgroepen kunnen bijvoorbeeld niet 1-op-1 worden ingezet bij laagopgeleide gezinnen. Zij vragen om een unieke aanpak, afgestemd op de doelgroep.
- Bij het samenwerken met ouders maken professionals de belangrijke rol van de thuistaal aan ouders duidelijk.
- Voordoen is een krachtige interventie.
- Professionals kunnen de verbinding tussen thuis en de (voor)school versterken door dezelfde routines te hanteren, dat is voor een kind herkenbaar.

6 Competenties professionals

Uit het voorgaande is duidelijk geworden dat een belangrijke voorwaarde bij het uitvoeren van welke interventie dan ook de kwaliteit van de professional is. Wat moet je kennen en kunnen om op een succesvolle manier te werken aan een partnerschap met ouders?

Maatwerk is belangrijk, want er is geen aanpak die voor iedereen werkt. Programma's die de mogelijkheid bieden om in te spelen op specifieke behoeften van verschillende groepen ouders zijn het meest effectief. Dat betekent dat professionals goed in beeld hebben wat aansluit bij welke ouder, zodat zij een aanpak of programma daarop kunnen aanpassen.

In de afgelopen jaren is binnen ouderbeleid aandacht voor het loslaten van het zogenaamde deficit-denken (zie kader).¹⁵ De focus zou niet langer moeten liggen op 'deficiënties' en (taal)problemen binnen laagopgeleide gezinnen. We zien alle ouders als waardevolle samenwerkingspartners en als bron van ervaringskennis.¹⁶ Het is daarom van belang dat een professional ruimte geeft aan de inbreng van kennis, ervaringen en routines binnen het gezin en die als waardevol ziet. Voor het leveren van dergelijk maatwerk zijn tijd en ervaring van de professionals nodig, maar ook bewustzijn over het belang van de inbreng van het gezin. En bovenal: sensitiviteit!

Volgens het deficit-denken liggen de oorzaken van problemen in de gezinnen zelf: hun (taal)achterstand, hun opvoedingsstijl, hun leesgedrag, hun materieel bezit etc.

Bewustwording van het belang van de inbreng van het gezin vraagt om kennis en vaardigheden van de uitvoerende professionals:

- onbevooroordeeld kunnen observeren
- open blik
- communicatieve vaardigheden
- voordoen / laten zien (modeling)
- kennis van de ontwikkeling van kinderen
- kennis over laaggeletterdheid
- in staat om aan te sluiten bij bestaande vaardigheden van ouders
- kennis van materialen
- gebruik kunnen maken van aanwezige materialen en van materialen op maat bij laaggeletterde of anderstalige ouders

¹⁵ Didactief | Ga weg met die achterstanden (didactiefonline.nl).

¹⁶ Wat werkt in het betrekken van laagopgeleide NT1- en NT2-ouders bij de ontluikende geletterdheid van hun kinderen? | Kohnstamm Instituut.

Competenties professionals

Professionals voelen zich soms handelingsverlegen als zij te maken krijgen met ouders uit een andere cultuur, met andere gewoontes, een andere taal. Zij kunnen daarom training en intervisie benutten om handvatten aangereikt te krijgen om de taalontwikkeling van kinderen in verschillende gezinnen zo goed mogelijk te bevorderen.¹⁷ De start bij deskundigheidsbevordering zou altijd moeten zijn: op welke manier kijk je als professional naar ouders. 'De' gouden tip voor het bereiken van een volle zaal ouders bij een bijeenkomst is er niet en het is bovendien zeer de vraag of je dat het doel is van ouderbeleid. Peter de Vries die zich al jarenlang bezighoudt met ouderbetrokkenheid verwoordt het op zijn website als volgt: 'Werken aan ouderbetrokkenheid is vooral werken aan je eigen beroepshouding

en -kennis, die basis moet op orde zijn. Ik focus mij op het positief beïnvloeden van de mindset van professionals ten aanzien van ouders, daar begint het mee. (...) het gaat namelijk niet zozeer om de betrokkenheid van de ouders (ouders zijn immers allemaal betrokken op hun eigen manier), maar in hoeverre en hoe ben je als professional of vrijwilliger betrokken op de ouders van de kinderen en jongeren met wie je mag werken?' En: 'Samenwerken met ouders vraagt niet alleen iets van een professional, maar levert ook veel op. Allereerst natuurlijk een betere ontwikkeling van kinderen. Maar daarnaast is het ook plezierig om samen met ouders op te trekken, dat geeft energie en voldoening.'¹⁸

■ [School en ouders als partners](#) | [Onderwijskennis](#)

¹⁷ [Wat werkt in het betrekken van laagopgeleide NT1- en NT2-ouders bij de ontluikende geletterdheid van hun kinderen?](#) | Kohnstamm Instituut

¹⁸ [Ouderbetrokkenheid](#) | Samen verantwoordelijk, verantwoordelijk voor elkaar. (peterdevries.nu)

7

Gebruikte bronnen

- Bucx, F., Eggink, E. & Klerk, M. de (2023). *Meer zicht op ouders. Zorgen, problemen en hulpbronnen van ouders van minderjarige kinderen*. Den Haag; Sociaal en Cultureel Planbureau.
[Deelrapport Meer zicht op ouders | Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau \(scp.nl\)](#)
- Desforges & Abouchar (2003). *The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievements and adjustment: A literature review*. London: Dfes.
- Epstein, J. (2001). *School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools*. Boulder, CO: Westview Press.
- Groff, C. & Wit, M. de (2022). *Wat werkt in het betrekken van laagopgeleide NT1- en NT2-ouders bij de ontluikende geletterdheid van hun kinderen?* Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
[Wat werkt in het betrekken van laagopgeleide NT1- en NT2-ouders bij de ontluikende geletterdheid van hun kinderen? | Kohnstamm Instituut](#)
- Hoogeveen, K., & Schilder, J. (2016). Ouderbetrokkenheid van ouders met een kind in het eerste jaar vmbo. *Pedagogiek*, 36, 289-306.
- Hoogeveen, K., Versteegen, H. & Spierenburg, A. (red.) (2017). De stem van ouders voor succesvolle samenwerking. *Sardes Special* 22. Utrecht: Sardes.
- Hoover-Dempsey, K. V., & Sandler, H. M. (1997). Why do parents become involved in their children's education? *Review of Educational Research*, 67(1), 3-42.
<https://doi.org/10.2307/1170618>
- Hoover-Dempsey, K. V., Walker, J. M. T., Jones, K. P., & Reed, R. P. (2002). Teachers involving parents (TIP). Results of an in-service teacher education program for enhancing parental involvement. *Teaching and Teacher Education* 18, 843-867.
- Hoover-Dempsey, K.V., Walker, J.M.T., Sandler, H.M., Whetsel, D., Green, C.L., Wilkins, A.S. & Closson, K. (2005). Why Do Parents Become Involved? Research Findings and Implications. *The Elementary School Journal* 106, 2,105-130.
<https://doi.org/10.1086/499194>
- Kurvers, J. & Steensel, R. van (2022). Over de drempels van geletterdheid: laaggeletterde ouders helpen hun jonge kind te ondersteunen. *Nederlandse letterkunde* 27,1, 8-24.
<https://doi.org/10.5117/NEDLET.2022.1.002.KURV>
- Lusse (2013). *Een kwestie van vertrouwen Een ontwerpgericht onderzoek naar het verbeteren van het contact met ouders in het 'grootstedelijke' vmbo als bijdrage aan preventie van schooluitval*. Proefschrift Erasmus Universiteit Rotterdam.
[Een kwestie van vertrouwen: een ontwerpgericht onderzoek naar het verbeteren van het contact met ouders in het 'grootstedelijke' vmbo als bijdrage aan preventie van schooluitval - Hogeschool Rotterdam](#)
- Menheere, A., & Hooge, E. H. (2010). Parental involvement in children's education: A review study about the effect of parental involvement on children's school education with a focus on the position of illiterate parents. *Journal of the European Teacher Education Network* 6, 144-157.

Gebruikte bronnen

- Notten, N., & Wijs, F. de (2017). *Een beeld van de laaggeletterde ouder: Een onderzoek naar achtergrondkenmerken, leesopvoeding en taalprestaties in laaggeletterde gezinnen*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Stichting Lezen (2017). *Leesbevordering in gezinnen met weinig leescultuur. Over het hoe en waarom van het betrekken van laagopgeleide en laaggeletterde ouders bij de leesopvoeding*. Amsterdam: Stichting Lezen.
[leesbevordering in gezinnen met weinig leescultuur site.pdf \(lezen.nl\)](#)
- https://www.lezen.nl/sites/default/files/een_beeld_van_de_laaggeletterde_ouder_online.pdf
- [Ouderbetrokkenheid en onderwijskansen | Onderwijskennis](#)
- [School en ouders als partners | Onderwijskennis](#)

Overzicht programma's en aanpakken

Er zijn vele aanpakken en programma's voor ouderbetrokkenheid. Sommige zijn speciaal ontwikkeld voor een bepaalde doelgroep, andere zijn gericht op alle ouders. Er zijn programma's met een specifiek doel, bijvoorbeeld leesbevordering of vergroten woordenschat en aanpakken en programma's die gericht zijn op de hele ontwikkeling van een kind. Veel vve-programma's kennen een oudercomponent. Hieronder beschrijven we een aantal veelgebruikte programma's en aanpakken, waarbij we starten met de drie programma's die in de databank van Nji zijn opgenomen. Uiteraard is dit overzicht lang niet compleet, maar het geeft een indruk van datgene wat er 'op de markt' is.

VVE Thuis

De interventie VVE Thuis bestaat uit themaboekjes met activiteiten om thuis met kinderen te doen om hun onderwijskansen te vergroten. Erkend als 'Goed onderbouwd'. Leeftijd: 3 tot en met 6 jaar. Zie VVE Thuis | Nederlands Jeugdinstituut (nji.nl)

Vve-instellingen gebruiken dit programma vaak, ook omdat het aansluit bij verschillende erkende vve-programma's. Dat heeft als voordeel dat woorden, begrippen en andere leerinhouden zowel in de voorschool of basisschool en thuis aan de orde komen. De combinatie van VVE-Thuis met een centrumgericht programma kan effectief zijn voor het vergroten van de woordenschat van peuters. De activiteiten van VVE-Thuis blijken goed aan te sluiten bij de wensen van veel doelgroepouders. Zij hebben een voorkeur betekenisgerelateerde activiteiten, zoals voorlezen, en faciliterende activiteiten, zoals spelletjes. Het past wat minder bij anderstalige ouders die meer behoefte aan instructie-activiteiten hebben met een wat schoolser karakter.

■ [Vve-programma's | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](#)

Instapje

Instapje is een gezinsprogramma gericht op het vergroten van onderwijskansen van kinderen uit achterstandssituaties. Erkend als 'Goed onderbouwd'. Leeftijd: 1 tot en met 2 jaar.

■ [Instapje | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](#)

Opstapje

Het gezinsprogramma Opstapje wil de onderwijskansen vergroten van kinderen in achterstandssituaties. Erkend als: 'Goed onderbouwd'. Leeftijd: 2 tot en met 4 jaar.

■ [Opstapje | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](#)

VoorleesExpress

VoorleesExpress is een gezinsgericht programma voor leesbevordering. Het is 'effectief volgens eerste aanwijzingen'. Leeftijd: 2 tot en met 8 jaar. Vrijwilligers lezen wekelijks voor in laaggeletterde gezinnen. Doel is de geletterde thuisomgeving te bevorderen en de geletterde ontwikkeling van de kinderen te stimuleren. Dit doen ze gedurende twintig weken. Broens & Van Steensel (2019) onderzochten de werkzaamheid. Op de korte termijn is geen effect gevonden op de woordenschat van kinderen, maar wel op het verhaalbegrip, vooral in gezinnen waar veel huisbezoeken hebben plaatsgevonden. Op de langere termijn blijkt de stijgende lijn in verhaalbegrip weer af te zwakken. De VoorleesExpress lijkt ook effect te hebben op de geletterde thuisomgeving en op de bekendheid van kinderboeken bij de kinderen. Ouders zijn positief over de VoorleesExpress, maar hun betrokkenheid varieert behoorlijk. Sommigen nemen actief deel, anderen veel minder. Het blijkt moeilijk om gedragsverandering bij ouders te bereiken. Interactief voorlezen is bij sommige ouders lastig te trainen, gezien hun lage geletterdheid en anderstaligheid.

■ [VoorleesExpress | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](#)

Overzicht programma's en aanpakken

Digitale prentenboeken

Het voorlezen van (prenten)boeken draagt bij aan de taalontwikkeling van kinderen, indien dit regelmatig gebeurt, maar dat lukt niet iedere ouder. Digitale prentenboeken blijken een goed alternatief, want er zijn aanwijzingen dat kinderen met een andere thuistaal en kinderen van laagopgeleide ouders baat hebben bij het lezen van digitale prentenboeken (Korat & Shamir, 2008; Verhallen & Bus, 2010; Verhallen, Bus, & Jong, 2006). De digitale functies van het prentenboek bieden kinderen de mogelijkheid hun woordenschat uit te breiden.

- [Kansrijke aanpak: digitale prentenboeken | Onderwijskennis](#)
- [Kleuters Digitaal geeft op hun website een overzicht van verschillende instanties die gratis en/ of betaald digitale prentenboeken aanbieden.](#)

Bereslim

Er zijn meerdere bestaande projecten/ interventies die gebruik maken van digitale prentenboeken. Een voorbeeld hiervan is Bereslim, onderdeel van VVE-Thuis. Het wordt gebruikt in interventies en onderzoek, bijvoorbeeld in dat van Bus & Anstadt (2020). Scholen en kinderdagverblijven die gebruikmaken van Bereslim kunnen ouders toegang geven tot de prentenboeken.

- [Bereslim](#)

Thuis in Taal

De aanpak Thuis in Taal is gericht op laagopgeleide ouders. Samenwerken met ouders en een respectvolle benadering van alle ouders zijn het uitgangspunt. De aanpak is ontstaan uit onderzoek waaruit blijkt dat vooral mondelinge interactie bij activiteiten met kinderen effectief zijn. Dat vereist geen specifieke taalvaardigheden van ouders. Die kunnen hun kinderen stimuleren in de ontwikkeling zonder dat ze zelf goed hoeven te lezen en schrijven. De interactie tussen kind en ouder vindt plaats tijdens wekelijkse ouder-kind activiteiten op de groep, bijvoorbeeld tijdens de inloop. Alle ouders worden dan actief uitgenodigd in gesprek te gaan met hun kind. Plezier en veiligheid

staan voorop. Het gaat erom dat ouders ervaren dat ze competent zijn om hun kind vooruit te helpen, ook (en soms juist) in de eigen taal. Er zijn zeven stappen die pedagogisch medewerkers en leerkrachten kunnen zetten:

1. Ken de taalomgeving thuis
2. Bepaal de koers met collega's en ouders
3. Werk aan wederkerige relaties met alle ouders
4. Zorg voor passende ouder-kindactiviteiten en interacties
5. Ondersteun de rol van ouders
6. Geef taal prioriteit
7. Help taal uitbreiden.

De aanpak werkt pas als alle betrokkenen (uitvoerenden, leidinggevenden, intern begeleiders, bestuurders en beleidsmakers) zich erachter scharen. Ze zullen medewerkers tijd, ruimte en middelen moeten geven. Die tijd hebben pedagogisch medewerkers en leerkrachten nodig om zich voor te bereiden, zich te verdiepen in de zeven stappen van de aanpak en te onderzoeken wat er al goed gaat en wat er beter kan.

Uit onderzoek blijkt dat ouders én leerkrachten het prettig vinden om op deze manier samen te werken en dat alle ouders (ook de hoogopgeleide) meer gaan praten met hun kinderen.

- [Thuis in Taal - Aanpak Thuis in Taal](#)
- [Handreiking Blij\(f\) praten!](#)
- [Handreiking Thuis in Taal in Zeven Stappen](#)

Verteltassen

De Verteltasmethode versterkt de leesomgeving en de taalontwikkeling van kinderen én hun ouders. Door de Verteltasmethode raken ouders meer betrokken bij het onderwijs en er ontstaat een betere samenwerking tussen school en gezin. Het middel dat hierbij wordt ingezet is een Verteltas met lees- en spel materiaal. De Verteltassen worden door ouders gemaakt en bedacht en met hun kinderen thuis en op school gebruikt. Elke Verteltas vertelt zijn eigen verhaal. Het is een tas met een schat aan aantrekkelijke materialen die op

Overzicht programma's en aanpakken

verschillende manieren gebruikt kunnen worden. Een prentenboek en een daaraan gekoppeld informatief boek vormen de basis van de Verteltas. Daarbij wordt spel materiaal bedacht en gemaakt dat de taalontwikkeling en het leesplezier van het kind stimuleert. De inhoud van de Verteltas kan aangepast worden aan niveau, leeftijd, leerstijl en de visie van school.

■ [verteltasmethode | Verteltas](#)

Raising Early Achievement in Literacy
REAL programma (Raising Early Achievement in Literacy): huisbezoeken als onderdeel van een leesprogramma met ouders.

■ [Praktijkaart-8-REAL-programma-Ouderbetrokkenheid-EducationLab.pdf \(education-lab.nl\)](#)

Luisteren- Denken -Doen

In deze handleiding, die is gebaseerd op de literatuur en op basis van de uitkomsten van onderzoek (Petri, Luinge, Doornenbal & Kassenberg, 2017), is een beknopt stappenplan beschreven om de stand van zaken met betrekking tot de samenwerking tussen ouders en school in kaart te brengen [luisteren], successen en knelpunten te analyseren, doelen te stellen en een plan te bedenken om aan deze doelen te werken [denken] en het plan uit te voeren en te evalueren [doen].

■ [Handleiding Samenwerken met ouders: zo doe je dat! Luisteren, Denken & Doen.](#)

■ [Nieuwe_opmaak_Handleiding.pdf \(hanze.nl\)](#)

Thuis in school

Dit onderzoek heeft twee praktische tools opgeleverd om de gesprekken tussen ouders en leerkrachten te ondersteunen. Deze tools zijn toegepast op scholen met een zeer diverse samenstelling, waardoor ze in het bijzonder geschikt zijn als leerkrachten en ouders diverse culturele achtergronden hebben.

■ [Kansrijke aanpak: Thuis in school | Onderwijskennis](#)

■ [Handleiding_Educatief partnerschap.pdf \(nro.nl\)](#)

Gezinsaanpak voor laag taalvaardige ouders

De gezinsaanpak richt zich primair op het ondersteunen van ouders bij het stimuleren van de taal- en geletterdheidsontwikkeling van hun (jonge) kinderen thuis. Daarnaast kan er ook worden ingezet op het verhogen van het taal- en geletterdheidsniveau van de ouders zelf.

■ <https://www.probiblio.nl/producten/samenwerking-kinderopvang-onderwijs/gezinsaanpak>

Voor jou en je kind!

Voor jou en je kind! is een cursus voor ouders van peuters, kleuters en kinderen op de basisschool. Tijdens de cursus leren ouders de taalvaardigheid van hun kind te stimuleren, bijvoorbeeld door te oefenen met taalspelletjes of het stellen van vragen. De cursus bestaat uit ten minste zes bijeenkomsten. Het materiaal kan flexibel worden ingezet, zodat het aansluit op de thema's die op school of bij de aanbieder van voor- en vroegschoolse educatie worden behandeld. Het materiaal bestaat uit tien themaboekjes voor ouders van kinderen van 2-5 jaar met titels als Dieren, Feest en Knutselen en tien themaboekjes voor ouders van kinderen van 6-12 jaar met titels als Meehelpen, Schoolvakken of Na de basisschool.

■ <https://www.lezenenschrijven.nl/wat-doen-wij/oplossing-voor-je-vraagstuk/voor-jou-en-je-kind>

Overzichten

■ [Gereedschapskist beter samenwerken met ouders - Hogeschool Rotterdam](#)

■ [Ouders en taalontwikkeling - Hogeschool Rotterdam](#)

■ [Wat is ouderbetrokkenheid? | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](#)

Stichting Lezen Overzicht programma's en methodieken leesbevordering (0-12 jaar) voor laagtaalvaardige en laaggeletterde ouders

■ [Bijlage20bij20deel204.20Overzicht20in20schema.pdf \(lezen.nl\)](#)

Colofon

Titel **Samenwerken met alle ouders in de VVE**

Auteur **Karin Hoogeveen (Sardes)**

Datum **juni 2023**

Project **GOAB-traject**

Deze handreiking is een uitgave van het GOAB-Ondersteuningstraject voor gemeenten en aanbieders van Voorschoolse Educatie uitgevoerd door Oberon, Sardes, de CED-groep en de brancheorganisaties SWN, BMK en BK in opdracht van het ministerie van OCW.

